

כתובת האתר של ישיבת "אשרי האיש" – ההרצאות של הרב יוסף צ. בן-פורת

www.emuna.info

שיחתו השבועית של

ראש הישיבה – הרב יוסף צ. בן-פורת

הצלת כלל ישראל נעשתה על ידי תפילה

פורים, שנת תשע"ה

מרדכי מתבשר על הגזירה שתהיה ועל התשועה שתבוא!

במדרש (א"ר פ"ז, יג) בשעה שנחתמו אגרות ההשמדה של עם ישראל וניתנו ביד המן "ויבא שמח הוא וכל חבורתו ופגעו במרדכי שהוא הולך לפניו. וראה מרדכי שלשה תינוקות שהיו באים מבית הספר ורץ מרדכי אחריהם. וכשראה המן וכל חבורתו שהיה רץ מרדכי אחרי התינוקות, הלכו אחרי מרדכי לדעת מה ישאל מרדכי מהם. כיון שהגיע מרדכי אצל התינוקות, שאל לאחד מהם פסוק לי פסוקיך. אמר לו: (משלי ג, כה) "אַל תִּירָא מִפֶּחַד פְּתָאִים וּמִשְׁאַת רְשָׁעִים כִּי תִבְא". פתח השני ואמר: אני קריתי היום ובזה הפסוק עמדתי מבית הספר (ישעיה ח, ט) "עֲצוּ עֲצָה וְתִפְּרוּ דְבָרוֹ דָּבָר וְלֹא יָקוּם כִּי עֲמֵנוּ אֶ-ל". פתח השלישי ואמר: (ישעיה מו, ד) "וְעַד זְקִנָה אֲנִי הוּא וְעַד שִׁיבָה אֲנִי אֶסְבֵּל אֲנִי עֲשִׂיתִי וְאֲנִי אֶשָּׂא וְאֲנִי אֶסְבֵּל וְאֲמַלְט". כיון ששמע מרדכי כך שחק והיה שמח שמחה גדולה. אמר לו המן מה היא זאת השמחה ששמחת לדברי התינוקות הללו? אמר על בשורות טובות שבשרוני שלא אפחד מן העצה הרעה שיעצת עלינו".

יוצא אפוא, שבאותם פסוקים שהשמיעו התינוקות, שפגשם באקרעי מרדכי בדרכו, כבר היתה נבואה וגם **ידיעה**. ידיעה על הגזירה שנגזרה, שהיא: "שואת רשעים" **ונבואה** על העתיד: "עוצו עצה ותופר!" שעתידה אותה סכנה לחלוף, היא תופר ולא תיתממש כלל וכלל. וכדי להיות משוכנע ובטוח בכך, שהרי אין לסמוך על תשובתו של תינוק אחד, מפני שיתכן שבמקרה למד פסוק זה היום, לכן שאל מרדכי שלשה תינוקות. לאחר שכולם ענו תשובה זהה, הרי שהדבר יצא מכלל המקריות ונכנס לכלל הוודאות. ואמנם מששלושתם כיוונו לדבר אחד היה ברור, למרדכי,

מעבר לכל ספק שהמסר הטמון בפסוקים הוא אמת מוחלטת עד כדי כך ש"שחק והיה שמח שמחה גדולה!" וכל זה היה עוד בטרם נשלחה הגזירה לכל קצווי תבל ובטרם נודע למרדכי על קיומה של אותה החלטה שסוכמה בין המן לאחשוורוש על השמדת כלל ישראל. כך רואים במדרש להדיא.

גם אם הוגד לאדם ש"הסוף יהיה טוב", חייב הוא להתפלל!

נשאלת איפוא השאלה למה כשנודע למרדכי "אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה" קרע "מְרַדְּכֵי אֶת בְּגָדָיו וַיִּלְבַּשׁ שָׂק וַאֲפֹר וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק וַיִּזְעַק גְּדֹלָה וּמְרָה" (ד, ב), והלוא הוא כבר ידע שאין בגזירה ממש? ואמנם רש"י פירש "ומרדכי ידע - בעל החלום אמר לו שהסכימו העליונים לכך, לפי שהשתחוו לצלם בימי נבוכדנצר ושנהנו מסעודת אחשוורוש" (ד, א) היתור של המילה "כל" בא ללמדנו, שחרדתו של מרדכי נבעה מכך "שהעליונים הסכימו על כך" - שבית דין של מעלה הם שגזרו את הגזירה הנוראה. והנה, למרות שמפני עצות המן וחבר מרעיו, לא פחד, אולם מפני גזירת שמים פחד עד מאד! ומיד פתח בזעקה נוראה ובתפילה חזקה ונוקבת להפר את רוע הגזירה.

אבל התנהלות מרדכי קשה להבינה, מאחר ומתוך פסוקי התינוקות הוברר לו שעצת המן תופר אם כן למה פחד? ואם אמנם לא פחד - כפי שרואים מתוך הדברים ששלח למסור לאסתר - "רוח וְהַצֵּלָה יַעֲמוּד לַיהוּדִים מִמְּקוֹם אַחֵר" (ד, יד) - שמרדכי היה בטוח בישועתם של ישראל אלא, שלא ידע, דרך מי תהיה הישועה. אם כן, **למה התאמץ כל כך בתפילה** והסכים לדרישתה של אסתר שכל עם ישראל חייב לצום ולהתפלל שלשה ימים רצופים, דבר שלא היה מעולם לפני כן, כתנאי להשתדלותה של אסתר לגשת למלך כדי להפר את רוע הגזירה.

רואים מכאן, שגם עם נגזר על האדם דבר טוב, הרי שהוא לא יקבל אותו, אלא אם כן יתאמץ וירבה תפילה.

הדברים מפורשים בתורה: "וַיַּעֲתֶר יִצְחָק לֵה' לִנְכַח אֲשֶׁתוֹ כִּי עֲקָרָה הָיְתָה" (בראשית כה, כא) וברש"י: שהרבה להתפלל. והנה הקורא זאת עומד ומשתומם! הלוא השי"ת כבר הבטיח לאברהם אע"ה שזרעו יירש את ארץ ישראל (יב, ז), וירבה ככוכבי השמים וכעפר הארץ. וכל זה מתייחס לזרעו של יצחק שהרי נאמר: "בְּיִצְחָק יִקְרָא לְךָ זָרְעוֹ" (כא, יב). אם ברור שיצחק לא מפקפק בקיומה של הבטחה זו, אם כן למה הוא מרבה בתפילה?

ראיה מכאן שגם דבר שהובטח, קבלתו מותנית בריבוי תפילה!

גם הבטחה מפורשת שניתנה ע"י השי"ת, מותנית בתפילה!

אולם, הדברים עדיין צריכים לימוד, שהרי, כבר הבטיח הקב"ה לאברהם (בראשית כא, יב) "כִּי בְּיָצֵחְךָ יִקְרָא לְךָ זָרַע" ומאותו יצחק, צריכים לצאת דורות עדי עד, עד שירבה זרעו 'כעפר הארץ'. אם כן, לשם מה היה יצחק צריך להתפלל? שהרי מובטח הוא, על פי נבואה מפורשת, שיעמיד בנים! רואים מכאן, שלמרות שיש הבטחה מפורשת מהקב"ה על דבר מסוים, הרי היא מותנית בתוספת התאמצות בתפילה.

אפילו, אצל אברהם אבינו, שלא הוזכר בו במפורש שהתפלל עבור בנים, אנו מוצאים בדבריה של רחל אע"ה, שטענה כלפי יעקב, שעליו לנהוג כפי שנהג סבו אברהם, "שחגר מתניו כנגד שרה" דהיינו, שהתפלל על שרה (יעוין רש"י ל, ג. ומקור הדברים ב"ר עא, ז). כך על יעקב להתפלל עליה. המהר"ל (גור אריה, שם) הביע תמיהה, היכן מצאו חז"ל בפסוק שאברהם אכן התפלל על שרה שיהיו לה בנים? "וחגר מתניו וכו'. אף על גב דלא מצינו בקרא שהיה אברהם מתפלל על שרה, בודאי היה מתפלל עליה, שאם לא כן למה הבטיחו על זה, בודאי תפלת אברהם גרם זה, **כי מי שאינו מתפלל על טובה אינו נותן לו**".

ברוח זאת מצאנו גם בדבריו של הגה"ק רבי צדוק הכהן זצ"ל מלובלין (צדקת הצדיק אות סו): "**תפלה צריך לכל דבר אף על פי שגזר מהשי"ת**, הלא תראה באלוהו שאמר לו ה': 'הֲרָאָה אֶל אַחָאָב וְאֶתְנָה מָטָר' (מלכים א. יח, א), ואף על פי כן נאמר אחר כך שעלה לראש הכרמל 'וַיִּגְהַר אֶרְצָה וַיִּשֶׁם פָּנָיו בֵּין בְּרָכָיו וְגו' (מב), שהרבה בתפלה עד שבא גשם!" הרי לנו, שאם לא היה מרבה בתפילה, ההבטחה לא היתה מתגשמת. יסוד גדול למדנו מדברים אלה, אמנם, הבטיח הקב"ה מפורשות לאברהם, שיהיה לו זרע, אבל מבלי שהוא יתייגע בתפילה הדבר לא יתממש. ואין זו סתירה להבטחה. וראיה לדבר מקרא מפורש, שאמר הקב"ה לאלוהו (מלכים א. יח, א) "וַיִּדְבֹר ה' הִזָּה אֶל אֱלֹהֵי לָךְ הֲרָאָה אֶל אַחָאָב וְאֶתְנָה מָטָר". ואילו בהמשך נאמר, שהגשם ירד רק לאחר (שם מב): "וַאֲלֵהוּ עָלָה אֶל רֹאשׁ הַכַּרְמֶל וַיִּגְהַר אֶרְצָה וַיִּשֶׁם פָּנָיו בֵּין בְּרָכָיו". הרי, שלמרות ההבטחה המפורשת של הקב"ה, היה צריך להרבות תפילה, כיוון שהתפילה היא המפתח להורדת השפע מן העולם העליון אל עולמנו אנו!

הגה"צ רבי ראובן דב דסלר זצ"ל, הביא ליסוד זה ראיה גדולה:

התורה מספרת שביום השישי (ב, ה) "וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרָם וַיִּצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֶ-לֵהִים עַל הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לְעֵבֶד אֶת הָאֲדָמָה" ופירש"י: "כשנגמרה בריאת העולם בששי קודם שנברא אדם וכל עשב השדה עדיין לא צמח ובג' שכתוב ותוצא לא יצאו אלא על פתח הקרקע עמדו עד יום ו' ולמה כי לא המטיר ומה טעם לא המטיר לפי שאדם אין לעבוד את האדמה ואין מכיר

בטובתן של גשמים וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם **התפלל עליהם וירדו**
וצמחו האילנות והדשאים."

הרי לנו, שהקב"ה ברא את הדשאים והאילנות בכדי שיצמחו, והלוא הוא
 'משיב הרוח ומוריד הגשם', ואין הוא צריך לבקשת האדם ולעצתו. ברם, למרות
 זאת, מראה לנו התורה הק', דבר מדהים, שעולמנו נברא באופן שאף מה שצפוי,
 עתיד וחייב להיות, לא יצא אל הפועל, עד שהאדם יפתח פיו ויתפלל! (כתבי הסבא
 ותלמידיו מקלם, ח"ב עמ' תני"ה).

אליעזר עבד אברהם מרבה בתפילה

ראיה נוספת מביא הוא: "אתפעל מאד עד **כמה יש לאדם להתפלל**
ולהתחנן על עזרתו ית', מה לנו גדול משליחותו של אליעזר עבד אברהם, בשם
 אדונו נשיא האלוקים נשיא כל הארצות 'וכל אשר יש לו נתן בידו' עבור אבינו
 יצחק, ואחרי כל אלה מצא אליעזר **הצורך להתפלל ולבקש עזר מרומים**, הלוא
 הדרך שהולך בו קדוש הוא, להביא אשה ליצחק שתהיה אם האמה, ובשליחות
 מאברהם אהוב הבורא, הלוא הכל מעוטף בקדושה ובצורך הרבים ועכ"ז בחר
 בתפלה 'הקרה נא לפני היום ועשה חסד עם אדני אברהם וגו'" (בראשית כד, ב).
 ולהשתומם מאד איך קלע השערה, כי תיכף ומיד הראוהו ממרום כי הוא כיון
 נכון. וכל אשר ביקש ממש נתמלא תיכף ומיד. אין על האדם רק **לשעבד לבנו**
לאבינו שבשמים, וזה הוא יסוד התפלה " (שם, עמ' תנג).

הרי לנו שוב אותו יסוד ברור לכל, אליעזר עבד אברהם, שהיה אדם גדול
 מאוד, שהקב"ה יזמן ליצחק את האשה המתאימה. הוא מאמץ את מוחו, לבנות את
 האופן בו יבחן את האשה המתאימה ויעמוד על אופייה ותכונותיה. אולם, כל זה
 יוכל לצאת אל הפועל, **רק לאחר שישקיע את כל כוחו בתפילה!**

ונראה לי, שניתן להמשיל זאת למים שאנו צורכים בבית. אנו מחוברים
 למערכת המים העירונית, שילמנו לעירייה עבור חיבור המים, אנו משלמים עבור כל
 טיפה וטיפה שאנו צורכים. אבל, האם נוכל להשתמש במים מבלי שנטרך ונפתח את
 הברז? אנו מחוברים למערכת החשמל, מגיע לנו חשמל מכיוון, שאנו משלמים כל
 חשבון במועד. אולם, אם לא ניקח לידינו את התקע של המכשיר החשמלי ונחבר
 אותו אל השקע, אשר בקיר, האם המכשיר יפעל? האם התנור יחמם? האם המכונה
 תכבס? ברור שלא! הרי לנו, שמגיע לנו שפע מסוים, אבל כל זאת בתנאי, שנפעיל אנו
 את סיומו של התהליך.

ומכאן, נחזור אל ראשית הדברים, **כל ההבטחות הנפלאות והכבירות שקיבל**
יעקב אע"ה, תוכלנה להתממש לאחר שהוא יתאמץ בתפילה. אולם, מעשה התפילה

לא דבר קל הוא, שהרי אמרו חז"ל (ברכות כח, ב) "וכשאתה מתפלל דע לפני מי אתה מתפלל". האם מסוגלים אנו, להגיע לאותה ידיעה? ואם כן, היאך?

ישאל אפוא השואל, אם אברהם ויצחק נצרכו לתפילה בכדי שיוולדו להם ילדים, אם כן במה הם שונים מכל אדם אחר ואיזו תועלת היתה לה מהבטחת השיי"ת? התשובה היא, שכל אדם הצריך ורוצה דבר מה, אף אם ירבה בתפילה לא מובטח הוא שבקשת תענה. ברם, אברהם ויצחק ידעו שבקשתם תענה, מפני שכך הובטח להם, אבל להתפלל חייבים!

כך גם ביחס למרדכי, מתוך הפסוקים שהשמיעו התינוקות לתומם, היה ברור לו, שעומדת להיגזר על כלל ישראל גזירה קשה ובו בזמן הבין מהפסוקים, שמן השמים מרמזים לו שבסופו של דבר תהיה הצלה. אבל הוא זכר את הכלל שאנו אומרים בשחרית לפני תפילה עמידה: "וְעוֹנֵה לְעֲמוֹ בְּעֵת שְׁוֹעֵם אֱלֹהֵינוּ! אם לא ישוועו וירבו תפילה, לא תבוא הישועה.

אסור להשהות את התפילה, אף לא לרגע!

כלל נוסף עלינו ללמוד מתוך מעשיו של מרדכי: "וּמְרַדְכֵי יָדַע אֶת כָּל אֲשֶׁר נַעֲשָׂה וַיִּקְרַע מְרַדְכֵי אֶת בְּגָדָיו וַיִּלְבֹּשׂ שָׁק וַאֲפֹר וַיֵּצֵא בְּתוֹךְ הָעִיר וַיִּזְעַק וַיִּעַקֵּה גְדֻלָּה וּמְרָה" (אסתר ד, א). צריך להבין למה קרע בגדיו? וביאר רבי אליעזר אשכנזי ז"ל (רעג-שמו 1513-1586) בספר "יוסף לקח": "אין הקריעה הזאת שקרע בגדיו, כקריעה על המת, שהוא לאחר יאוש... שהרי ראינו שלא מנע עצמו מלבקש רחמים, אלא אדרבא, היה ליבו סמוך ובטוח בישועת ה' שנאמר: 'יְרוּחַ וְהִצֵּלָה יַעֲמוֹד לְיְהוּדִים' (יד). אבל הקריעה הזאת היתה כדי למהר להפשיטם מעליו כדי ללבוש שק ולבקש רחמים". כלומר, **תיכף ומיד** כשהודיעוהו מן השמים שעומד להתרחש אסון נורא, **החל מיד** לדפוק על שערי-מרום. במקום בגדיו לבש שק. אבל לפשוט את בגדיו **תיכף**, באופן הרגיל, **לוקח מידי הרבה זמן**. בכדי שהתפילה תעזור יש להתחיל בה באופן מידי ממש, אי לכך, הוא קורע אותם, כי זו הדרך הקצרה ביותר! למדנו אפוא, שעל כל צרה יש לקיים תפילה באופן המידי ביותר.

סיכום: מרדכי התבשר מן השמים שתהיה גזירה קשה אבל, היא תתבטל. מיד כשהגידו לו מן השמים שגזירת ההשמדה נשלחה לכל קצווי הממלכה קרע בגדיו ופתח בתפילה. גם כשנגזרת גזירה טובה, היא לא תעבור בלי תפילה. גם בבריאת העולם, העשבים לא צמחו בלי שאדם הראשון התפלל. אברהם, יצחק ואליעזר היו חייבים להתפלל, למרות שהובטחו מראש על ידי בוי"ע.